

Такризи

муқарризи ғайрирасмӣ дотсент Матробиён С.Қ. ба автореферати диссертатсияи Муминова Сафарбегим Баҳриевна дар мавзуи «Лексикаи лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02. 01 – забони тоҷикӣ

Рисолаи номзодии Муминова Сафарбегим Баҳриевна ба таҳқиқи яке аз ғӯйишвораҳои забони тоҷикӣ, ки дар водии дурдасти Вахони ноҳияи Ишкошим мустаъмал аст, бахшида шудааст.

Вахон водиест, ки дар ду қисмати дарёи Панҷ воқеъ гаштааст. Сокинони ин водӣ бо ду забон – вахонӣ ва тоҷикӣ гуфтугӯ мекунанд. Аз қадим боз мардумони гуногунзабони кӯҳистони Бадахшон байни ҳам бо лаҳҷаи махсуси тоҷикӣ гуфтугӯ мекунанд, ки дар эроншиносии муосир «форсии байнипомирӣ» номида шудааст. Дар баъзе аз деҳоти ноҳияи Ишкошим, ки Вахон ҷузъе аз он аст, бо лаҳҷаҳои гуногуни тоҷикӣ тақаллум мекунанд, ки дар лаҳҷашиносии тоҷик онро лаҳҷаи бадахшонӣ номида, ба гурӯҳи шеваҳои ҷанубии забони тоҷикӣ мансуб донистаанд. Лаҳҷаи бадахшонии забони тоҷикӣ яксон набуда, аз лиҳози хусусиятҳои диалектологӣ ба ғӯйишҳои Форон, Нуд ва Вахон тақсим мешаванд. Доир ба ин ғӯйиши тоҷикзабонони водии Вахон маълумотҳои мухтасар дар қорҳои илмии шарқшиносон А.З.Розенфелд, И.М.Стеблин-Каменский ва дигарон дида мешавад, вале ба таври бояду шояд ҳанӯз омӯхта нашудааст. Ҳаминро қайд бояд кард, ки ғӯйиши мазкур вожаҳоеро дар худ нигоҳ доштааст, ки дар забонҳои тоҷикию форсӣ қайҳо ба қатори калимаҳои архаистӣ ворид шудаанд ва маънои он калимаҳоро танҳо метавон аз фарҳангҳои қадима дарёфт кард. Аз ин рӯ, интихоби мавзӯ дуруст буда, дорои аҳамияти илмӣ мебошад.

Рисола аз муқаддима, се боб, хулоса ва феҳристи адабиёт иборат буда, дар муқаддима доир ба муҳимияти мавзуи рисола, дараҷаи таҳқиқи мавзӯ, мақсад ва вазифаҳои тадқиқот, усул ва методи таҳқиқ, навоариҳои илмӣ рисола ва саҳми шахсии муҳаққиқ, аҳамияти назариявӣ ва амалии мавзӯ ва манбаъҳои илмӣ маълумот дода шудааст.

Боби аввали рисола «Таркиби луғавии лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон», ки аз се фасл таркиб ёфтааст, доир ба калимаҳои умумитоҷикӣ, диалектизмҳои лексикӣ иттилоъ дода, дар бахшҳои он доир ба диалектизмҳои лексикӣ пурра ва нопурра маълумот медиҳад. Дар фасли сеюми боби мазкур унсурҳои классикӣ дар лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон мавриди таҳлил қарор гирифтаанд.

Дар боби дигари рисола «Таснифоти маъноиву мавзуии лексикаи лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон», ки аз ду фасл ташкил ёфтааст,

муаллифи рисола вожаҳои лексикиро ба ашӣ ва ғайриашӣ чудо намуда, дар навбати худ онҳоро аз рӯи мавзӯ тасниф намудааст. Дар фасли дуоми боби мазкур муаллифи диссертатсия аломатҳо ва амалу ҳолатҳои доираи вожаҳои лаҳҷаи мазкурро тафсир кардааст.

Боби охири диссертатсия «Калимаҳои иқтибосӣ дар лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон» номгузорӣ шуда, аз ҳафт фасл ва зерфаслҳо ташкил шудааст. Дар ин боб роҳҳои ҳазмшавии фонетикӣ, грамматикӣ ва лексикӣ калимаҳои иқтибосии арабӣ, туркӣ-муғулӣ, русӣ-аврупоӣ, инчунин, вазъи вожаҳои иқтибосӣ Фаз назари овозӣ, маъноӣ ва грамматикӣ таҳлил шудаанд. Фасли панҷуми боби мазкурро муаллифи диссертатсия маҳз ба истифодаи муштарак ва иқтибосшавии унсурҳои лексикӣ аз забонҳои бадахшонӣ (помирӣ), хусусан забони вахонӣ бахшида, дар фаслҳои баъдина иқтибосшавии калимаҳо аз забонҳои дарӣ, пушту ва яғнобӣ дар лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон мавриди таҳлил қарор гирифтааст.

Дар қисмати хулосаи рисола муаллиф ба таври мушаххас ва фишурда натиҷаи илмию амалии тадқиқотро дар 13 банд ҷамъбаст кардааст.

Дар баробари дастовардҳо дар автореферати диссертатсия чанд камбуду норасоӣҳо ба назар расиданд, ки ба назари мо дар оянда барои беҳбудии кайфияти таҳқиқ ва афзудани арзиши илмию амалии рисола аз манфиат холӣ нахоҳад буд. Аз ҷумла:

1. Хуб мешуд, агар дар номи рисола дар ҷойи калимаи «лаҳҷа» вожаи «гӯйиш» истифода мешуд, зеро дар асоси тақсимои шевашиносии тоҷик шеваи ҷанубӣ, лаҳҷаи бадахшонӣ, гӯйиши вахонии забони тоҷикӣ маҳсуб меёбад.

2. Аз забонҳои пушту ва яғнобӣ бевосита иқтибос шудани калимаҳо (автореф. сах.19- 20) ба гӯйиши тоҷикони Вахон касро дар шубҳа менамояд. Азбаски забонҳои яғнобӣ ва пушту низ ба гурӯҳи забонҳои шарқии эронӣ дохил мешаванд, мавҷудияти ин вожаҳо дар забонҳои бадахшонӣ (помирӣ), аз он ҷумла вахонӣ, ки дар робитаи бисёр зич бо гӯйиши тоҷикзабонии Вахон қарор дорад, шубҳае нест. Аз ин рӯ, шояд ин вожаҳо тавассути забонҳои дарӣ ва забони вахонӣ ба гӯйиши мазкур ворид шудаанд.

3. Хуб мешуд, агар барои дарки масъала ихтисораҳои дар қисмати русии автореферат истифодашуда, дар охир оварда мешуданд (сах. 47: ГТВ, ЯД, ЯЯ)

Новобаста аз камбудҳои зикргардида, рисолаи номзадии Муминова Сафарбегим Баҳриевна дар мавзӯи «Лексикаи лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон» кори илмӣ баанҷомрасидааст, ки ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки барои

дарёфти дараҷаҳои илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – забони тоҷикӣ пешниҳод гардидааст, ҷавобгӯ мебошад.

Фишурдаи диссертатсия ва мақолаҳои илмии интишорнамудаи муаллифи он ба ҳадди кофӣ муҳтавои диссертатсияи номзадиро инъикос намудаанд. Дастгоҳи илмии рисола ба меъёрҳои рисолаҳои номзадӣ ҷавоб дода метавонад. Дар маҷмӯъ аз ошноӣ ба рисолаи номзатии Муминова Сафарбегим Баҳриевна дар мавзӯи «Лексикаи лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон» бармеояд, ки муаллифи он ҳамчун муҳаққиқи хубе ба камол расида, ба дастовардҳои забоншиносии муосир хуб ошноӣ, аз маводи забонӣ хуб истифода мебарад ва фикру андешаҳои илмии худро бо далелу бурҳон ба таври зарурӣ асоснок карда метавонад. Бинобар ин, мавсуф ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – забони тоҷикӣ сазовор мебошад.

Такриздиханда:

номзади илмҳои филологӣ, дотсент,
вакили Маҷлиси намояндагони
Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Матробиён Саодатшо
Қосимзода

13.09.2023

Нишонӣ: 734019, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 42

E-mail: s.matrobov@mail.ru

Тел: (+992) 93 508 71 38

Имзои С.Қ.Матробиёнро тасдиқ мекунам:

Мудирӣ шуъбаи кадрҳо ва коргузори махсуси
Дастгоҳи Маҷлиси намояндагони
Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Сафарзода Файзали

«13» сентябри соли 2023